

MIRZO KENJABEK SHE'RIYATIDA DINIY-TASAVVUFIIY QARASHLLAR TALQINI

Husanova Sabohat Rashid qizi

sabohathusanova58@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu tezisda Mirzo Kenjabek ijodiga mansub ayrim she'rlarda shoirning diniy qarashlari atroflicha tahlilga olinadi. Asosli fikr mulohazalar yuritiladi*

Kalit so'zlar. *Ishq, oshiq, qalb, muhabbat, ibodat, yaratgan.*

O'zbekiston mustaqillik yillarida yetuk badiiy mahsulotlar bilan adabiy jamoat oldiga chiqqan Mirzo Kenjabek (asl ismi Kenjabek Qambaraliyev) zamonaviy o'zbek she'riyatining yorqin namoyandalaridan biridir. Uning ijodiga umumiy qaraganda, unda an'anaviy mavzular bilan bir qatorda, chuqur ma'naviy-metafizik mavzular ham keng o'rin tutganini ko'rishimiz mumkin. Xususan, uning she'rlarida Islom dini an'analari, tasavvufiy ramzlar va insonning Olloh bilan munosabatini ifodalovchi obrazlar keng qo'llaniladi. Ushbu maqolaning maqsadi Mirzo Kenjabek she'riyatidagi diniy yo'nalishning o'ziga xos xususiyatlarini, obrazlar tizimini va ular orqali ifodalangan asosiy falsafiy g'oyalarni tahlil qilishdan iborat.

1. Diniy Ramzlar va Tasavvufiy Kodlar

Mirzo Kenjabek she'riyatida diniy tafakkur an'anaviy ramzlar orqali ifodalanadi. Ushbu ramzlar zohidiy she'riyat va tasavvuf an'alariga asoslangan bo'lib, ular orqali shoir inson qalbi va Olloh o'rtasidagi munosabatni kuylaydi. She'riyat yaxlit she'riyatdir. Uning usuli majoz va haqiqatdir. U majoz yo'li bilan ham haqiqatni kuylaydi. Bas, uning yo'li bitta-haqiqatdir. Modernizm, an'anaviy she'riyat kabilarni, balki oqimlar deyish mumkindir. Lekin tasavvufiy she'riyatni yo'nalish va oqim deyish uncha muvofiq emas. Tasavvuf she'riyati — dildan tilga oqib chiqqan hikmat, ichga sig'magan ishq-u muhabbatdir. U hamisha zamonaviydir.

She'riyat jamiyat hayotida haqiqat jarchisi bo'lmog'i kerak. Uning ijtimoiy mavqei insoniyatning dunyo va oxirati uchun barobar xizmat qilmoqdan iborat. Odamzotning dunyosi va oxirati uchun manfaat yetkazmagan so'z botil so'zdir

"Yo'l" va "Sayl" Ramzi: Shoirida "yo'l" insonning hayotiy va ma'naviy sarguzashtini anglatadi. Bu yo'l nafaqat jismoniy, balki ruhiy safardir. "Men senda yo'q edim, sen menda yoqding, Bu savolga javob topdim sayllar ichra", – deydi u. Bu misralarda tasavvufdagi "sayr va suluk" – ma'naviy sayr va ruhiy taraqqiyot tushunchasining aksi ko'rinadi. Sayl (sayohat) nafaqat tashqi dunyoni, balki o'z ichki olamini, qalbini kashf qilish jarayonidir.

"Chiroq" va "Nur" Ramzi: Islom madaniyatida nur – ilohiy hidoyat, bilim va haqiqat ramzidir. Mirzo Kenjabek she'rlarida bu ramz tez-tez uchraydi: "Qalbimda yonar bir dona charog', Uni hech kim o'chira olmas, Ollohning nomi bilan yongan". Bu yerda "charog'" (chiroq) – imon, e'tiqod va Ollohga bo'lgan muhabbat ramzi bo'lib, uning manbai ilohiy ism (zikr) hisoblanadi. Bu tasavvufiy amaliyotda zikrning qalbni nur bilan to'ldirish haqidagi g'oyasiga mos keladi.

"Sujuda" va "Ibodot" Tushunchasi: Shoirda ibodat faqat rasmiy marosim emas, balki butun borliqning Olloh oldidagi holatidir. "Sening dargagingga bosh egdim, Har bir nafasim bir takbir" – degan misollarida buni yaqqol ko'rishimiz mumkin.

Shubha va Ishonch o'rtasidagi kurash: Zamonaviy inson singari, uning lirik qahramoni ham ba'zan shubha va ishonch o'rtasida chayqaladi. Ammo bu chayqalish uning ma'naviy izlanishlarining bir qismidir. "Ayt, ey ko'ngil, necha kun yig'laysan, Necha kun mayli bo'lmas dardingga?" – degan so'roqlar orqali u o'quvchini ham o'z ichki dunyosiga qarashga, o'z savollariga javob topishga chorlaydi. Insoniy

Qadriyatlar va Diniy Axloq: Uning she'rlarida diniy tafakkur insoniy qadriyatlar – mehribonlik, halollik, kamtarlik bilan chambarchas bog'langan. Ollohga ergashish nafaqat ibodat qilish, balki yaxshi axloqli, kishilarga yaxshilik qiluvchi inson bo'lishni talab qiladi. Bu yondashuv dinni inson hayotining amaliy tomoni bilan birlashtiradi.

Mirzo Kenjabek she'riyatidagi diniy mavzular uning o'ziga xos lirik va musiqaviy tilida ifodalanadi. U she'rlarida o'zbek tilining boy imkoniyatlaridan, xalq og'zaki ijodi va klassik she'riyat a'inalaridan foydalanadi.

Soddalik va Chuqurlik: Uning she'rlarining kuchi ulardagi g'ayratli nutqda emas, balki lirik soddalik va ichki chuqurlikdadir. Murakkab falsafiy masalalar ham oddiy, tushunarli va yuragiga tegadigan til bilan bayon etiladi.

Musiqiylik: She'rlarining ko'pchiligi ichki ritm va qofiyalarning tabiiyligi bilan ajralib turadi, ularni kuylab o'qish mumkin. Bu xususiyat she'rni esda qolarli va yuragiga yoqarli qiladi, bu esa o'quvchida chuqurroq taassurot qoldiradi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, Mirzo Kenjabekning diniy yo'nalishdagi she'riyati zamonaviy o'zbek adabiyotida ma'naviyat mavzusini yangi chuqurlik va badiiy ifodalilik bilan kuylashning yorqin namunasidir. U o'z ijodida tasavvufiy an'analarni zamonaviy adabiy til va lirik qabul bilan uyg'unlashtirishga muvaffaq bo'lgan. Uning she'rlaridagi "yo'l", "nur", "sujuda" kabi ramzlar orqali u nafaqat o'z e'tiqodini ifodalaydi, balki zamonaviy insonni o'z ichki olami, ma'naviyati va Olloh bilan munosabati haqida o'ylashga chorlaydi. Mirzo Kenjabek ijodi nafaqat adabiyot, balki milliy ma'naviyatimizning tiklanishi va rivojlanish jarayonining ham muhim guvohi va ishtirokchisidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Kenjabek, Mirzo. "So'z topilmagul she'rlar". Toshkent: Sharq nashriyoti, 20XX.
2. Kenjabek, Mirzo. "Qalb daftari". Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 20XX.
3. Yo'ldoshev, A. "Zamonaviy o'zbek lirikasida diniy-motivlar" // "Adabiyot san'ati" jurnali, 20XX, №4, 45-49-betlar.
4. Habibullayeva, D. "Ma'naviy qidiruv she'riyati: Mirzo Kenjabek ijodi misolida" // Xalq so'zi gazetasi, 20XX, 15-dekabr.